

JOSEP TERMES

Balanç de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya

Sóc historiador i fa més de cinquanta anys que llegeixo llibres d'història de Catalunya i del catalanisme; per tant l'Estatut no solament m'interessa professionalment sinó que forma part de les meves vivències com a persona. Plantejaré dotze temes que poso a la seva consideració.

Però abans cal recordar que la realitat, l'hem d'analitzar amb pragmatisme. Realisme, pragmatisme, vol dir que sempre he diferenciat el que a mi m'agradaria en molts camps nacionals, polítics i socials del que la realitat m'imposava, perquè jo sóc jo i la societat que m'envolta, amb unes tensions i unes tendències contraposades, que arriben a uns equilibris de força, com la física demostra. Si jo hagués actuat només amb els que pensen com jo, no hauria pogut fer res. Estaria en una illa deserta i, en conseqüència, seria inútil. Sóc particularment crític amb el radicalisme voluntarista –i voldria que m'entenguessin bé– i per això posaré dues persones mortes, que respecte molt, que són en Predolo i en Joan Oliver, Pere Quart. Les estimo, però no comparteixo el seu criteri. No serveix absolutament de res, des del punt de vista individual, d'oldre's, criticar, i dir que allò ha fracassat i que tot són traïcions.

Punt número u. Tenim l'Estatut com un resultat d'una transició. Ni millor, ni pitjor. La possible. Hi va haver un equilibri de forces; els franquistes es desintegraven i els demòcrates no van poder anar més lluny. Per tant, doncs, l'equilibri va ser l'únic equilibri possible i necessari. I aquí ja ens hi podem posar de peus. Jo potser voldria la independència de Catalunya. Als catorze anys –em sembla que no ho havia escrit mai– al “cole” vaig fundar amb tres amics el PIC (el Partit de la Independència Catalana); fundador i autor del nom, jo. El dibuix era meu. I ho explicaré: era la muntanya de Montserrat, amb unes cadenes que la tancaven i una espasa que trencava les cadenes. L'espasa era jo. I això, què? Res de res. La realitat és la realitat que s'ha imposat.

“De nacionalitats històriques n’hi ha unes que han anat al davant –i això és en el que hem de posar èmfasi–, però n’hi ha d’altres que estan aquí, emergents. I no sabem el procés de generalització autonòmica on porta. No en tenim cap experiència. Què passarà?”

Tenim l'Estatut que tenim, i el que hem de fer és intentar millorar-lo. Punt número u.

Punt número dos. Amb l'Estatut s'ha produït un fenomen nou, la generalització del procés autonòmic. El concepte de nacionalitats històriques que recull la Constitució és relatiu i es fonamenta en les realitats de la Segona República. I és discutible perquè nacionalitats històriques també ho són l'Aragó, i ho és Castella, i nacionalitats històriques ho són les Illes i nacionalitat històrica ho és el regne de València, que ni en volen dir País Valencià. Per tant, de nacionalitats històriques n'hi ha unes que han anat al davant –i això és en el que hem de posar èmfasi–, però n'hi ha d'altres que estan aquí, emergents. I no sabem el procés de generalització autonòmica on porta. No en tenim cap experiència. Què passarà? Perquè aquí podem dir com en Biologia, que l'òrgan crea la funció. És a dir, hi ha una cosa que existeix que són els estatuts d'autonomia, i aquests estan creant una realitat de poders propis a moltes de les dites abans regions espanyoles, i no sabem on anirem a parar. No sabem si ens serà bo o ens serà dolent, però està aquí, i no en podem prescindir. Fa uns anys podríem haver dit: “Marxa enrere. Això és el “café para todos”, no serveix.” Però ara és que em temo que a Lleó i a la Rioja aquesta marxa enrere tampoc no la voldran. Això en part ens és favorable. Això vol dir que l'autonomia a Catalunya ve condicionada i és negatiu, però ve afavorida per tal com des de distintes àrees de l'estat espanyol es va creant una vocació autonòmica.

Tercer punt: l'Estatut del 79 és l'únic estatut que realment pot ser estudiat. Jo, que m'he passat tota la vida parlant de l'Estatut del 32, he de reconèixer que no va arribar a funcionar mai. Ho tinc dit massa vegades. Entre que ve amb una revolta, que puja i baixa, que hi ha el 6 d'octubre, que hi ha tensions, que hi ha contratensions, que les transferències arriben, triguen, l'Estatut del 32 no pot ser analitzat gaire

històricament. És un avatar polític. En canvi, el d'avui, que és llarg, sí que ens permet veure'l amb profunditat, i amb ell les mancances de Catalunya. Siguem sincers. L'Estatut del 32 no dona peu a res, perquè entre que els uns diuen que vénen els rojos, els altres que vénen els blaus, que ve el 6 d'octubre, que en Dencàs s'equivoca, que en Companys no ho fa bé, que el general Batet... ens hi perdem. Ara sabem els límits de l'Estatut i del catalanisme.

Jo em sé els límits terribles de la meva catalanitat i del meu catalanisme. Hi ha uns límits. En vint anys els he vist molt clarament. Hi ha uns límits lingüístics, culturals, nacionals, socials. Els límits els tenim al davant. No fem volar coloms. Per tant, jo, que em podria etiquetar entre la gent més radical, fa molts anys em vaig inventar el meu eslògan: "sóc tan radical que voto moderat", perquè em sé els límits de la pàtria. Això és molt important. I ara els podem veure. Amb els del 32 no els veurem.

Quart punt: convé, ara i cada vegada més, donar una abraçada fraterna a tots els polítics que van estar a la transició. Catalunya no es va trencar en dues comunitats –i es podia haver trencat–. L'esforç de tots, de la mateixa manera que l'Estatut era l'Estatut de les possibilitats, això va ser la realitat d'un equilibri de forces amb gent que s'havia format a la resistència antifranquista i en el noucentisme en bona part.

Hi ha una catalanitat, hi ha un acord sobre símbols que en els anys de la clandestinitat era transversal. Agafava gent del MSC, del POUM, de Convergència –que encara no n'era–, d'Unió Democràtica, del PSUC. Això avui s'ha perdut, en bona part –i no es pot perdre– perquè això és un element fonamental en la pervivència del país. És inevitable l'existència de tensions polítiques, però no es pot perdre de vista el punt important i necessari que va impedir que la societat catalana fos temptada i es dividís en dues comunitats, buscar els elements comuns que configuren la nostra catalanitat compartida, al marge de les militàncies polítiques corresponents.

Cinquè punt: Per sort conservem encara un sistema polític propi, força adequat, que pot millorar, però que Déu n'hi do el que ha ajudat a conservar i fer sobreviure la catalanitat. En

“El catalanisme és social. Els nacionalismes d'estat, com l'espanyolisme, o el de França, si fracassen, si fallen, hi tornen; si els va malament l'articulen de nou, però la catalanitat, no. En el moment en què caiguem del trapezi no ens tornarà a aixecar ningú”

canvi, no hem aconseguit un sistema sindical propi –cosa que sí que han aconseguit al País Basc–. Nosaltres, no. Però és que també he de dir... sempre m'agrada dir que als bascos –i no se m'ofengui ningú– sempre els hem estimat molt, però potser ells no ens han estimat tant a nosaltres. Per tant, continuaré mantenint la meva estimació sobre el poble basc i continuaré dient a continuació que una de les millors coses que hem fet a Catalunya és ser anteriors a les reivindicacions del poble basc i sempre diferents. La nostra teoria ha de ser sempre la de la convivència, la de la integració, la de sumar voluntats per via dels referents lingüístics, culturals i patriòtics. Per tant, doncs, no hem aconseguit un sistema sindical –en teoria– propi, però sí que hem aconseguit –de tota manera– que no sigui un sistema sindical que s'aparti de la sensibilitat general catalana.

L'altre gran tema –i aquí en van sis– i seria la part del passat, és la llengua. És l'eix de la nació; sense llengua seríem una altra cosa. Ja ho van dir els d'*Els Marges* fa uns anys (i potser no fou gaire ben entès), que correm el perill –i voldria que m'entenguessin bé– de ser una llengua de cultura, d'administració, d'ensenyament, però no una llengua de carrer. I és clar, per a mi la llengua és fonamental. Per mantenir el país és fonamental. Per tant, faltarà, segurament, un esforç suplementari per la via de l'educació, per la via dels mitjans d'informació, etc., per aconseguir recuperar un carrer, que els qui hem nascut al barri de Gràcia l'any trenta-sis, ens notem cada vegada més aliens,

més estranys. I visc allà on vaig néixer, i això és greu.

Setè punt. Reptes de futur: crear –i ja es desprèn de tot l'anterior– una potent indústria audiovisual i de premsa, i potenciar l'ensenyament. No cal dir que per fer això necessitem un finançament just (no l'espoli fiscal actual) i un aprofundiment de l'autogovern, amb un nou estatut.

Vuitè punt. La reforma de l'administració pública. No cal viatjar gaire per adonar-se que no podem repetir el model burocràtic espanyol, gairebé de Felip II, excessiu, lent.

Això és el gran repte de futur: crear una administració petita i eficient. Necessitem una administració moderna, bastir-la a través d'un consens polític, un acord cultural. Necessi-

tem una administració simplificada, eficaç, diligent, ben pagada, no burocratitzada.

El novè punt són els espais politicolegals, administratius; allò que d'una altra manera es pot dir l'encaix amb Espanya. No hi patiria gaire. Arribarem allà on podrem. L'important és que hi hagi una part de la població que cada vegada vegi més clarament quin és el seu poble, quina és la seva pàtria, quin és el seu país, i aleshores les fórmules politicoadministratives totes són prou flexibles, entenent que no estem parlant de dictadures ni de règims autoritaris, però en règims de llibertats jo, personalment, puc anar-me'n a dormir content amb la idea d'un Estatut reformat, amb la idea del federalisme asimètric. Tots m'agraden. La qüestió més bàsica és assumir els reptes de la Catalunya futura. Perquè amb poqueta cosa –i no cal recórrer a Prat de la Riba–, qualsevol botiguer ho sap, si té bon ambient, s'arregla i la botiga tira endavant. Si l'ambient és negatiu i dolent, ja pot posar la Marilyn Monroe a fer propaganda, que el personal no hi va. Per tant, doncs, necessitem un canvi en la mentalitat del nostre poble. Una lluita en tot el que sigui difusió social de la catalanitat. I això ens porta al desè punt: la necessitat dels elements transversals, de la transversalitat. D'alguna manera hi ha d'haver per sota dels partits un altre partit que es mou dintre d'ells: el partit transversal. No vull suplir els partits, però sí que vull que la gent més conscient de cadascun dels partits que configuren el nostre arc parlamentari sàpiguen molt bé que hi ha en els altres partits rivals polítics, defensors també del futur del nostre poble. I, d'alguna manera, això ho han de tenir present. Per tant, seria ideal –i serà fer volar coloms dir-ho, però és igual– que hi hagués instàncies i llocs –i es pot dir que n'hi ha alguns, però potser no fan el paper que convindria i caldria reformar-los– on al marge de les naturals i lògiques discrepàncies polítiques la gent que té una idea de país, s'hi retrobin, s'hi trobin, combreguin, s'ajudin, intercanviïn informació, i després, quan arribin les eleccions, es barallin, però que facin tasca noucentista, de fer país.

L'onzè punt és dolorós: el catalanisme ha de criticar i lluitar amb el no-catalanisme i amb l'anticatalanisme, però en darrer terme ha d'intentar integrar tots els valors del país, àdhuc els que se li resisteixen.

Hem de ser molt prudents en l'atac, en la crítica, perquè, en definitiva, bona part d'aquesta població catalana, intel·lectual –que al meu entendre ens fa més mal que el poble immigrant que no ha acabat d'assimilar-se– d'alguna manera l'hem d'anar desactivant i fent-nos-la nostra, perquè ens convé que siquin valors de país.

I, finalment, com a dotzè tema, cal dir que el catalanisme no pot ser mai un catalanisme de lliure mercat, perquè el catalanisme és, per definició i per essència, patriòtic. I com que és per essència patriòtic, no pot valer mai el "campi qui pugui". Per tant, el catalanisme té un límit. Pot ser més de centre, més de centre tebi, més d'esquerra moderada, però el que no pot ser mai és de dreta econòmica. No ho pot ser mai.

"Necessitem un canvi de mentalitat del nostre poble. Una lluita en tot el que sigui difusió social de la catalanitat."

I aquí tenim una qüestió de la qual hem de començar a parlar: una bona part dels botiguers han ajudat a fer país, però hi han ajudat tant els grans empresaris? No sembla que gaire. Més aviat el contrari.

El catalanisme és per essència integrador, perquè és l'única manera de tirar el poble endavant, un país petit amb dificultats, perquè el catalanisme és un corrent espiritual politico-social multifacètic. El catalanisme és social. Els nacionalismes d'estat, com l'espanyolisme, o el de França, si fracassen, si fallen, hi tornen; si els va malament l'articulen de nou, però la catalanitat, no. En el moment en què caiguem del trapeczi no ens tornarà a aixecar ningú. Per tant, hem d'actuar amb una sensibilitat social extraordinària que permeti ampliar cada vegada més la quantitat de ciutadans de Catalunya que no se senten això, sinó simplement catalans.

Josep Termes és historiador